

Великою проблемою є те, що особи, які потрапляють у таку ситуацію, зазвичай досить пізно усвідомлюють, що стали предметом продажу. До найбільш розповсюджених видів експлуатації відносяться: сексуальна експлуатація; примусова праця або надання послуг; використання в порнобізнесі; рабство; підневільний стан; втягнення у боргову кабалу; проведення дослідів над людиною без її згоди; усиновлення з метою наживи; примусова вагітність; втягнення у злочинну діяльність; використання у збройних конфліктах та ін. [1, с. 38].

Враховуючи наведене, актуальність проблеми протидії торгівлі людьми є досить гострою, а аналіз питань практики, спрямований, з одного боку, на виявлення осіб причетних до торгівлі людьми та їх злочинних схем, притягнення винних до відповідальності. Зазначене потребує від Національної поліції підвищеної уваги до протидії злочинам пов'язаним з торгівлею людьми та вдосконалення.

Протидії торгівлі людьми були присвячені роботи В. А. Глазкова, І. А. Грабазія, Є. Є. Гречина, В. І. Дубини, О. Н. Ємеця, О. Б. Западнюка, О. Л. Журби, Д. Г. Казначеева, В. В. Максимова, О. О. Мисливой, А. М. Мисюри, Ю. С. Нагачевської, А. А. Небитова, О. Б. Петрика, І. І. Святкіна, Д. Б. Санакоєва, В. С. Шмигановського, М. О. Янкового та інших.

Проблемним є питання документування фактів торгівлі людьми, що обумовлюються, насамперед, такими чинниками:

- злочин може вчинятися на території декількох країн;
- зазвичай високий рівень конспірації злочинної діяльності, створення легально діючих організацій по трудовлаштуванню, модельних та шлюбних агенції тощо;
- задіяно велику кількість осіб в злочинній схемі та наявність корумпованих зав'язків, які намагаються чинити опір правоохоронним органам;
- виявлення осіб та фактів, які можуть свідчити про підготовку, або вчинення зазначеного злочину, що пов'язано з тим, що в процесі експлуатації потерпілі піддаються впливу і інших форм злочинної діяльності, що призводить до досить високого рівня латентності;
- проблема налагодження взаємодії та обміну інформацією між правоохоронними органами України та інших держав на території яких вчиняється злочин та неурядових організацій.

Особливо слід відзначити, що події на сході країни та в Автономній Республіці Крим призвели до унеможливлення проведення необхідних заходів на непідконтрольній Україні території. Також відсутність взаємодії з Російською федерацією з питань торгівлі людьми спричинили до значного погіршення ситуації у цій сфері.

Підсумовуючи викладене, стає безсумнівним, що в Україні є досить великий діапазон проблем, пов'язаних з протидією торгівлі людьми починаючи з виявлення такого протиправного діяння.

Таким чином, проблема торгівлі людьми досить актуальна, оскільки, з одного боку це проблема багатогранна вона охоплює права людини, економічну міграцію населення, організовану злочинність і корупцію, трудові відносини та охорону здоров'я а з іншого – це проблема, яка потребує скоординованих дій підрозділів Національної поліції та неурядових організацій, взаємодії з іншими правоохоронними органами України та інших зацікавлених країн та узгодження процесуальних процедур.

Список бібліографічних посилань

1. Грабазій І. А. Оперативна розробка організованих груп, які займаються торгівлею людьми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2012. 235 с.

Одержано 30.10.2018

УДК 343.9.01

Кирило Сергійович ЩЕРБИНСЬКИЙ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ РОЗБОЇ

Аналізуючи юридичну літературу, можна дійти висновку, що найбільш розповсюдженими критеріями класифікації злочинних угруповань неповнолітніх є наступні: 1) за кримінально-правовою ознакою; 2) за характером складу учасників злочинних

угруповань; 3) за географічною ознакою функціонування злочинних груп та організацій; 4) за рівнем наявних корумпованих зв'язків злочинних угруповань; 5) за єдністю мотивів вчинення злочинів; 6) за структурою злочинних груп та організацій; 7) за етнічними, моральними та іншими ознаками членів організованих груп та організацій; 8) в залежності від мети та кінцевої цілі виникнення та функціонування злочинних груп та організацій; 9) за наявністю легального «фіктивного» виду діяльності організованих груп та організацій як способу прикриття злочинної діяльності злочинних угруповань [1].

Розроблення оперативно-розшукової характеристики розбоїв за участю неповнолітніх, потребує з'ясування окремих положень кримінально-правової науки щодо інституту співучасті в злочині. Згідно із ч. 1 ст. 28 КК України злочин вважається таким, що вчинений групою осіб, якщо в ньому брали участь декілька (два і більше) виконавців без попередньої змови між собою. Виходячи з положень КК України, можна зазначити, що основними ознаками такої форми співучасті є: спільна участь двох і більше виконавців; відсутність попередньої змови на участь у вчиненні злочину; умисний характер учинення злочину, оскільки співучасть може бути тільки умисною.

Опрацювання кримінальних проваджень, розпочатих відносно неповнолітніх, свідчить, що така форма співучасті характерна для окремих злочинів проти власності, зокрема некваліфікованих крадіжок, які вчиняються неповнолітніми, оскільки: вчинення злочину не потребує підготовки, розподілу ролей, намір вчинити злочин виникає спонтанно та в разі наявності, як правило, вільного доступу до майна, яке стає предметом злочинного посягання.

Значне місце в структурі злочинності неповнолітніх займають розбої, які потребують ретельнішої підготовки та відповідно здійснюються групою осіб неповнолітніх за попередньою змовою. Така форма співучасті є найнебезпечнішою та потребує активної протидії функціонуванню таких груп із боку правоохоронних органів, оскільки, як слушно зауважує О. В. Головкін, групова злочинність є початковою формою організованої злочинності, оскільки ці види злочинності зумовлені спільними соціально-психологічними закономірностями [2].

Відповідно ефективна протидія організованій злочинності неможлива без належних запобіжних заходів на етапі перетворення групової злочинності на організовану [3]. Проте вивчення кримінальних проваджень стосовно особливо тяжких корисливо-насильницьких злочинів, які вчинені неповнолітніми свідчить, що превалюючою формою взаємодії між учасниками є організована група [4].

Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися в стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом та розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи. Необхідно зазначити, що такі групи набувають емерджентних властивостей та якісно підвищують рівень своєї злочинної діяльності, що значно ускладнює виявлення та розслідування їх злочинної діяльності [5].

Як зауважують учені, кожна з розроблюваних класифікацій ОЗУ повинна нести певне практичне навантаження, тобто чітко визначати, для виконання яких завдань вона здійснюється (кримінально-правових, кримінологічних, кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових чи криміналістичних).

Зважаючи на викладене, переходячи до безпосередньої класифікації організованих злочинних угруповань неповнолітніх, які вчиняють розбої, необхідно виділити відповідні критерії для останньої. Так, класифікація таких груп може бути здійснена за: способом формування організованої групи; особливостями управління діяльністю групи; рівнем психологічних взаємозв'язків між учасниками групи; участю повнолітніх суб'єктів у діяльності групи.

Аналітичне опрацювання кримінальних проваджень свідчить, що вчинення розбоїв характерне для стійких злочинних груп неповнолітніх, які до того вчиняли інші злочини корисливої та корисливо-насильницької спрямованості (крадіжки, грабежі) (73 %). У зв'язку з цим у 67 % випадків 62 розбійні напади планувались та вживались відповідні підготовчі дії. Такі посягання у 83 % випадків супроводжувалися застосуванням кваліфікованого

прямого фізичного насильства. При цьому застосування фізичного насильства у 48 % випадків супроводжувалося демонстрацією холодної зброї або інших предметів, які можуть заподіяти істотних тілесних ушкоджень. Принагідно слід зазначити, що у 36 % випадків застосування насильства здійснювалось у відповідь на активні оборонні дії жертви [4, с. 61–62].

Вивчення матеріалів практики свідчить, що організовані злочинні групи неповнолітніх формуються за різними ознаками та підставами, зокрема: за територіальним принципом та за принципом спільної зайнятості. Так, за територіальною ознакою (географією, масштабністю злочинної діяльності) ОЗУ можуть бути класифіковані на: локальні (територіальні), що діють, як правило, у межах території одного району, міста, переважно за місцем проживання; регіональні, тобто ті, що діють в межах території однієї області; міжрегіональні – ті, що діють у межах території декількох областей; міжнародні – ті, що діють на території двох або декількох країн СНД, а також країн далекого зарубіжжя; транснаціональні (наднаціональні) – багатофункціональні злочинні співтовариства, що діють у двох або декількох країнах далекого зарубіжжя.

За принципом спільної зайнятості, на нашу думку, можна виділити групи сформовані з учнів середніх шкіл; учнів професійно-технічних училищ; студентів вищих навчальних закладів.

Відокремлення таких груп має важливе прикладне значення, оскільки у їх учасників різняться: мотивація злочинної діяльності (для учнів шкіл середніх шкіл це, як правило, пошук гострих відчуттів та самоствердження у своєму соціальному середовищі, а для учнів професійно-технічних училищ та студентів – отримання матеріальної вигоди).

За критерієм управління групою можна запропонувати декілька класифікації, зокрема залежно від наявності та ролі лідера групи злочинні угруповання неповнолітніх можна класифікувати на: угруповання із чітко вираженим лідерством одного з учасників та угруповання із ситуативним лідерством окремих членів групи.

Узагальнюючи наукові напрацювання вчених та практику роботи правоохоронних органів, можна виділити два види злочинних угруповань неповнолітніх, які вчиняють розбої, що керуються лідером: злочинні угруповання неповнолітніх, які створюються професійними злочинцями для реалізації своєї кримінальної стратегії; злочинні угруповання, які утворені стихійно, але взяті під контроль досвідченим злочинцем.

Аналізуючи сучасну кримінальну обстановку, результати аналізу кримінальних проваджень та оперативно-розшукових справ, результати опитування практичних працівників оперативних підрозділів Національної поліції України та інший емпіричний матеріал, можна дійти висновку, що сьогодні в Україні злочинні угруповання неповнолітніх, які вчиняють розбої можна диференціювати наступним чином: від виду злочинної діяльності, мети вчинення розбоїв, від рівня злочинної діяльності, в залежності від використання різного роду зброї, за кількісним показником, за розгалуженістю, за характером відносин між членами злочинної групи тощо. Отже, в сучасній кримінальній обстановці в Україні можна виділити декілька різних критеріїв класифікації організованої злочинності, при цьому емпіричні дані свідчить, що в більшості випадків кожна організована група загальнокримінальної спрямованості відноситься одночасно до декількох видів.

Список бібліографічних посилань

1. Шамота М. В. Виявлення та розслідування вимагань, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 20 с.
2. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія. Харків : Право, 2011. 440 с.
3. Головкін О. В. Групова злочинність та її попередження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 21 с.
4. Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса : Міжнар. гуманітар. ун-т, 2017. 211 с.
5. Ганжа О. О. Протидія оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2014. 225 с.

Одержано 31.10.2018